

УДК 347.233:347.15/17(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2025.25.41>**Бойченко Р.С.***аспірант кафедри цивільного права,**Національний університет**«Одеська юридична академія»*

ORCID ID: 0009-0008-8647-8457

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВА ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Вступ. Право власності традиційно визнається одним із найважливіших природних і невід’ємних прав людини, що має фундаментальне значення як у приватноправовій, так і в публічно-правовій площині. Відтак забезпечення ефективного та дієвого захисту прав усіх суб’єктів права власності розглядається як одне з ключових завдань кожної правової, демократичної та соціально орієнтованої держави. У цьому контексті варто підкреслити, що система відносин власності має всеосяжний характер, оскільки пронизує всі сфери економічної взаємодії, формуючи основу економічного устрою суспільства.

Історичний перехід України від централізованої командно-адміністративної економіки до ринкової моделі вимагав глибоких і системних трансформацій у соціально-економічному середовищі. Одним із наріжних елементів цих реформ стало запровадження інституту приватної власності на засоби виробництва, що розглядалося як необхідна умова для підвищення ефективності господарювання та раціонального використання ресурсного потенціалу країни. Впровадження приватної форми власності, як основи ринкових відносин, зумовило потребу у суттєвому оновленні нормативно-правової бази, зокрема у сфері цивільного законодавства, яке мало забезпечити належне правове регулювання нових економічних реалій.

У результаті цих реформ на доктринальному рівні було закріплено принцип недоторканності права власності як одну з основопо-

ложних засад цивільного права. Цей принцип втілюється в імперативі, за яким жодна особа не може бути позбавлена права власності, окрім випадків, прямо передбачених законом, та лише з дотриманням процедурних гарантій. Закріплення цього принципу в законодавстві встановлює чіткі межі втручання у сферу власницьких прав, забезпечує визначеність правового статусу власника та створює умови для стабільного і передбачуваного здійснення повноважень власника.

Змістовне наповнення принципу недоторканності власності полягає в гарантії охорнюваного законом права особи не бути позбавленою майна без належної юридичної підстави. Цей принцип виконує подвійну функцію: по-перше, він забезпечує реалізацію прав власника у правомірний спосіб, а по-друге – виступає бар’єром проти будь-яких форм неправомірного посягання на власність. Таким чином, він формує правову основу для ефективного функціонування інституту власності в умовах правової держави.

Попри формальне нормативне закріплення гарантій захисту власницьких прав, у правозастосовній практиці залишаються непоодинокими випадки їх порушення, що породжує сумніви щодо ефективності чинних правових механізмів. Така ситуація актуалізує необхідність поглибленого науково-практичного аналізу проблематики забезпечення та захисту права власності, з урахуванням сучасних викликів і тенденцій розвитку цивільного

обороту. Цей аналіз є важливим як для фізичних та юридичних осіб — безпосередніх учасників цивільно-правових відносин, так і для органів державної влади та місцевого самоврядування, які здійснюють регуляторну та правоохоронну функції у сфері власності.

Дослідженню проблем захисту права власності, а також окремих способів захисту прав присвячені праці провідних науковців таких як С.М. Братусь, О.В. Дзера, І.О. Дзера, І.С. Канзафарова, Н.С. Кузнєцова, В.В. Луць, К.М. Некіт, Р.А. Майданик, З.В. Ромовська, І.В. Спасибо-Фатєєва, Є.О. Харитонов, Р.Б. Шишка, Я.М. Шевченко та багато ін.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом у вітчизняному правознавстві спостерігається зосередження уваги переважно на загальнотеоретичних аспектах захисту права власності. Попри важливість таких досліджень, вони видаються недостатніми для ефективного реагування на виклики сучасної правозастосовної практики. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває необхідність формування нових комплексних наукових підходів і розроблення рекомендацій, спрямованих на подальше вдосконалення чинного законодавства, яке регулює інститут права власності та його захист. Водночас потребує модернізації і практика застосування відповідних норм, що повинна відповідати сучасним соціально-економічним умовам та забезпечувати реальну, а не декларативну ефективність правового захисту власності.

Однією з ключових проблем, що ускладнює ефективне здійснення судового захисту права власності в Україні, є наявність внутрішніх суперечностей у чинному цивільному законодавстві. Зокрема, після прийняття ЦК України 2003 року та подальших змін до низки законодавчих актів, що регулюють питання захисту власності, у правозастосовній сфері виникли труднощі, пов'язані з неузгодженістю нормативних положень. Суттєвим викликом залишається відсутність у ЦК України чітких та уніфікованих критеріїв диференціації способів захисту права власності. Така правова

невизначеність не лише дезорієнтує суб'єктів цивільних правовідносин, але й негативно впливає на стабільність судової практики.

Крім того, недостатньо розробленим у науковій доктрині і слабо реалізованим на практиці залишається інститут превентивного захисту права власності, який міг би відігравати важливу роль у недопущенні порушень ще на стадії їх можливого виникнення. Теоретичне осмислення цього аспекту, разом із систематизацією способів захисту та з'ясуванням критеріїв їх адекватного застосування, має стати пріоритетним напрямом подальших наукових досліджень.

Таким чином, нагальною потребою сучасного етапу розвитку цивільного права є як вдосконалення нормативної бази, так і формування єдиної доктрини щодо реалізації і захисту права власності в умовах сучасної правової системи України.

Захист суб'єктивних прав і законних інтересів фізичних осіб, юридичних осіб, а також органів державної влади та місцевого самоврядування визнається вітчизняною юридичною наукою і законодавством України одним із ключових елементів механізму реалізації цих прав. Саме ефективний правовий захист виступає гарантією того, що проголошені та закріплені на нормативному рівні права не залишаться декларативними, а отримають реальне втілення в суспільному житті. Цей захист здійснюється передусім через діяльність судових і адміністративних органів, які уповноважені на розгляд і вирішення цивільно-правових, адміністративних та інших публічно-правових спорів.

Конституційна основа здійснення захисту прав і свобод особи в Україні визначена у статті 55 Конституції України, відповідно до якої кожному гарантується право на судовий захист своїх прав і свобод. Ця норма також закріплює право особи, після вичерпання всіх національних засобів юридичного захисту, звертатися до міжнародних судових інституцій або органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна. Крім

того, Конституція гарантує право кожного самостійно обирати способи захисту своїх прав і свобод, за умови, що такі способи не заборонені законом [1].

Принцип судового захисту, зафіксований у Конституції, деталізується та розвивається у галузевому законодавстві, зокрема у цивільному. Так, цивільне законодавство не лише окреслює перелік підстав для звернення за захистом, а й встановлює форми, процедури та способи такого захисту. При цьому окрему увагу приділено специфіці охорони окремих категорій прав, а також особливостям захисту інтересів, що мають правове значення, хоч і прямо не виражені у формі суб'єктивного права.

У межах цивільно-правового регулювання сформовано багаторівневу систему гарантій реалізації прав, яка включає як традиційні способи захисту (визнання права, витребування майна з чужого незаконного володіння, відшкодування збитків тощо), так і додаткові механізми. До таких належить, зокрема, інститут самозахисту – як форма безпосереднього реагування особи на загрозу її правам без попереднього звернення до органів державної влади. Такий підхід відображає тенденцію до посилення автономії учасників цивільного обігу у здійсненні та охороні своїх прав.

Таким чином, сучасна модель правового захисту в Україні ґрунтується на конституційно гарантованому праві на судовий захист, розширюється за рахунок міжнародних механізмів та охоплює широкий спектр правових форм і способів, спрямованих на ефективне відновлення порушених прав та недопущення їх знецінення в умовах правової держави.

У сучасній юридичній науці та правозастосовній практиці простежується досить поширене явище некоректного ототожнення понять «правова охорона» та «правовий захист». Ця термінологічна підміна спостерігається також і на рівні нормативно-правових актів. Показовим у цьому контексті є зміст статті 1 Закону України «Про страхування», де страхування трактується як вид цивільно-правових від-

носин, спрямованих на захист майнових інтересів фізичних та юридичних осіб у разі настання визначених подій – страхових випадків [2]. Однак такий підхід викликає наукове застереження. Адже самі страхові випадки можуть не відбутися, що на практиці є типовою ситуацією (оскільки частота їх виникнення є відносно низькою, інакше здійснення страхової діяльності втратило б економічний сенс). Незважаючи на це, договір страхування укладається, виконується сторонами та припиняється у межах регулятивного правового режиму, тобто за відсутності будь-якого фактичного порушення майнових прав. У цьому випадку йдеться радше про правову охорону, а не захист, як це помилково вказано в законі.

У доктрині цивільного права вживається спроба розмежування понять охорони та захисту прав через призму стадій існування суб'єктивного цивільного права. Згідно з однією з поширених концепцій, правова охорона охоплює регулювання суспільних відносин, у межах яких виникає, змінюється та припиняється суб'єктивне право, а також передбачає заходи, спрямовані на попередження порушень або створення умов для безперешкодної реалізації цього права. Водночас правовий захист розглядається як прояв охоронної функції, який активізується у випадку порушення або оспорування суб'єктивного права, тобто є реакцією на делікт або інше правопорушення. Таким чином, захист – це форма реалізації наданого особі права на відповідну реакцію з боку держави у випадку порушення її прав.

Поряд із цим, у науковій літературі представлена й альтернативна позиція, відповідно до якої поняття правового захисту трактується як ширше за поняття правової охорони. Аргументація на користь цієї позиції ґрунтується на порівняльному аналізі змістовного наповнення кожної з категорій. Так, охорона обмежується превентивними заходами, спрямованими на недопущення порушення прав, тоді як захист охоплює не лише попередження порушень, але й боротьбу з уже існуючими посяганнями, від-

новлення порушеного правового стану, а також притягнення порушника до відповідальності. Отже, правовий захист надає ширший арсенал правових засобів, що й зумовлює його більш комплексний характер.

Таким чином, актуальним завданням сучасної юридичної науки є уніфікація та концептуальне розмежування понять «охорона» і «захист» у контексті права власності та інших суб'єктивних прав, оскільки така невизначеність у понятійному апараті здатна призводити до хибного тлумачення норм права та неузгодженостей у правозастосовній практиці.

Судова практика Верховного Суду України підтверджує актуальність цієї проблеми. Так, у постанові ВС від 19.01.2022 у справі № 640/19896/20 суд акцентував, що самовільне користування комунальним майном без належного оформлення правових підстав створює передумови для захисту права власності через витребування майна. Превентивні ж механізми (тобто охоронні заходи) у цій ситуації не були реалізовані належним чином – ані через ефективний контроль з боку органу управління, ані через реєстрацію речових прав. [3]

У постанові ВС від 13.10.2021 у справі № 910/13223/20 (про визнання недійсним договору відчуження об'єкта нерухомості) суд дійшов висновку, що правова охорона надає можливість уникнути таких договорів на етапі їх укладення – через систему державної реєстрації та нотаріального контролю. Однак при їх укладенні з порушенням закону право на захист набуває активної реалізації шляхом звернення до суду з вимогою про визнання договору недійсним, поновлення попереднього правового статусу та відновлення права власності [4].

У практиці Європейського суду з прав людини також проводиться чітке розмежування превентивної та реактивної функцій права. У справі *Zehentner v. Austria* (2009), Суд наголосив, що відповідно до статті 1 Протоколу № 1 до Конвенції про захист прав

людини і основоположних свобод, держава зобов'язана не лише гарантувати механізми захисту у разі втрати або порушення майна, але й забезпечити ефективну охорону прав власника ще до порушення, зокрема шляхом законодавчих гарантій і належного адміністративного регулювання [5].

Аналогічна позиція простежується у рішенні *Pine Valley Developments Ltd and Others v. Ireland* (1991), де ЄСПЛ констатував, що невизначеність у законодавстві, яка допускає втручання у право власності без достатніх правових гарантій, є порушенням обов'язку держави щодо охорони прав. Таким чином, Суд визнав, що відсутність превентивного захисту (тобто охоронної інфраструктури) може сама по собі становити порушення права, незалежно від того, чи відбулося фактичне вилучення майна [6].

Аналізуючи наукові підходи щодо співвідношення понять охорони та захисту суб'єктивних цивільних прав, можна виокремити кілька основних концептуальних позицій, що демонструють різні рівні розуміння природи цих правових категорій. Зокрема: дехто з науковців розглядає охорону і захист як тотожні за своєю сутністю, але водночас різні за способом прояву елементи суб'єктивного права, що мають спільну мету – забезпечення належної реалізації та гарантії правомочностей особи; інша група авторів трактує ці поняття як відображення різних стадій існування суб'єктивного цивільного права: охорона асоціюється з його нормальним (непорушеним) станом, у той час як захист активізується лише у разі порушення або оспорювання права; існує також позиція, відповідно до якої право на охорону трактується як ширше за обсягом порівняно з правом на захист, адже охоплює як превентивні, так і організаційні заходи, що здійснюються до моменту порушення прав; протилежний підхід наполягає, що право на захист є більш широким за правом на охорону, оскільки включає не лише попереджувальні заходи, а й відновлення порушених прав, застосування санкцій до порушників,

а також реалізацію юрисдикційних форм відновлення.

Попри наявне концептуальне різноманіття у наукових підходах, всі згадані погляди об'єднує спільне теоретичне підґрунтя: охорона і захист суб'єктивного права спрямовані на забезпечення його повноцінної реалізації та, у разі порушення, на його поновлення. Саме ця функціональна спільність, на думку ряду дослідників, не дозволяє розглядати захист прав як самостійне правове явище, що існує відокремлено від охорони прав. Інакше кажучи, ці категорії, хоча й різні за своїм обсягом, механізмами реалізації та часовим вектором дії, залишаються взаємопов'язаними й взаємозалежними в межах єдиного правового механізму.

Проблема співвідношення понять правової охорони та правового захисту суб'єктивних прав є однією з найбільш дискусійних у теорії цивільного права. Наявне концептуальне розмаїття щодо визначення обсягу, змісту та правової природи цих категорій зумовлює необхідність системного аналізу основних наукових підходів.

У сучасній правовій науці сформувались щонайменше чотири підходи до розуміння співвідношення понять охорони та захисту.

Перший підхід – тотожність понять. Його прихильники стверджують, що охорона і захист є функціонально еквівалентними засобами забезпечення реалізації та стабільності суб'єктивного права. Така позиція базується на тому, що будь-яке правове регулювання має забезпечити збереження правомочностей особи, незалежно від того, чи йдеться про превенцію порушень чи про реагування на них. Однак цей підхід зазнає критики через відсутність чіткого розмежування правових режимів.

Другий – стадійний підхід, згідно з яким охорона і захист є послідовними етапами існування суб'єктивного права. Охорона передусь порушенню права, передбачаючи превентивні та організаційні заходи (законодавче регулювання, контрольні механізми,

правова просвіта тощо), тоді як захист реалізується після настання правопорушення через звернення до суду або іншого юрисдикційного органу [7]. Цей підхід підтримується переважною більшістю цивілістів, зокрема О.В. Дзерою, Є.О. Харитоновим, С.В. Ківаловим, та є логічно обґрунтованим у контексті правозастосування.

Третя концепція обґрунтовує, що право на охорону є ширшим, ніж право на захист, оскільки охоплює як профілактику, так і відповідальність. На думку І. В. Спасибо-Фатєєвої, охорона включає регулятивний режим, тоді як захист – лише реактивний [8]. Аналогічна позиція зустрічається і в працях І.С. Канзафарової [9].

Четверта – протилежна позиція полягає у визнанні того, що захист є ширшим поняттям, ніж охорона. У межах цього підходу захист розглядається як юридичний інструментарій, що включає не лише попередження, але й примусове відновлення прав, застосування санкцій та звернення до міжнародних інстанцій. Така думка частіше трапляється у роботах представників функціональної школи права, а також у зарубіжній науці (зокрема у працях R. Zimmermann та E. Weinrib) [10].

Попри певну суперечність між зазначеними підходами, в них простежується спільна вихідна ідея: як охорона, так і захист суб'єктивних прав мають на меті забезпечити їх ефективну реалізацію та відновлення у разі порушення. Саме цим пояснюється висновок окремих дослідників, що характер розбіжностей між поняттями охорони та захисту не дозволяє визнати захист цілком автономним явищем у правовій системі.

Аналіз практики Європейського суду з прав людини (зокрема рішень у справах *Zehentner v. Austria* (2009), *Pine Valley Developments v. Ireland* (1991)) підтверджує, що невиконання державою обов'язку щодо правової охорони може саме по собі кваліфікуватися як порушення права власності. ЄСПЛ визнає обов'язком держав не лише захищати право власності

сті у разі втручання, але й створити ефективну правову інфраструктуру, що унеможливило б таке втручання (*Zehentner v. Austria*, §54-58).

Таким чином, існуючі доктринальні позиції вказують на доцільність розмежування охорони та захисту як окремих, але взаємопов'язаних юридичних інструментів. При цьому важливо забезпечити, щоб і в теорії, і на практиці такі поняття застосовувалися чітко, відповідно до їх правової природи, стадії правовідносин та наявності порушення.

Одним із ключових аспектів у межах дослідження механізму захисту права власності є визначення моменту виникнення права на захист. В юридичній науці вважається, що право на захист виникає не абстрактно, а у зв'язку з настанням певного юридичного факту. Такими фактами можуть бути: безпосереднє порушення права, посягання на нього або ж його оспорування, яке створює загрозу правомочному суб'єкту щодо можливості вільного користування, володіння чи розпорядження об'єктом права власності.

Саме з моменту виникнення вказаних обставин у суб'єкта з'являється правова підстава для вимоги вчинення певних дій від порушника, включаючи усунення перешкод, відшкодування збитків або поновлення порушеного стану. З цього моменту суб'єктивне право набуває юрисдикційного характеру, тобто підлягає реалізації через звернення до суду, іншого органу або шляхом самозахисту в межах, установлених законом.

Практика Верховного Суду України підтверджує, що право на захист права власності виникає з моменту фактичного порушення або оспорування цього права, навіть за відсутності прямої шкоди.

Постанова Верховного Суду від 22.09.2021 у справі № 910/18255/20. У цій справі особа звернулася до суду з вимогою про визнання недійсним договору купівлі-продажу майна, посилаючись на порушення своїх прав як співвласника. ВС зазначив, що моментом виникнення права на захист є не втрата права власності як така, а момент укладення право-

чину, який оспорується як такий, що створює загрозу праву власника. Таким чином, факт оспорування вже є підставою для юрисдикційного захисту.

Постанова КЦС ВС від 03.02.2021 у справі № 464/5955/17. Позивач вимагав усунення перешкод у користуванні житлом, яке незаконно зайняте іншою особою. ВС підкреслив, що право на захист виникає не лише в разі припинення права власності, але й при створенні перешкод у його здійсненні, навіть за відсутності зміни власника. Це відповідає принципу негайності реагування на втручання у сферу суб'єктивного права.

Постанова ВС від 18.10.2023 у справі № 463/3281/19. Позивач просив суд визнати за ним право власності на самочинно збудований об'єкт. ВС вказав, що оспорування права з боку органів місцевого самоврядування (відмова в реєстрації, претензії щодо незаконності) є підставою для виникнення правовідносин захисту, навіть якщо формально право ще не зареєстровано.

У практиці Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) питання моменту виникнення права на захист аналізується через призму статті 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка гарантує право кожної особи на мирне володіння своїм майном.

Справа «*Pine Valley Developments Ltd and Others v. Ireland*» (1991). Суд наголосив, що право на захист майнового інтересу виникає не лише в разі вилучення чи знищення майна, а також у випадку, коли державні дії створюють правову невизначеність або ризик втрати контролю над майном. Момент виникнення права на захист у цій справі був пов'язаний із відмовою у наданні дозволу на забудову, яка де-факто блокувала реалізацію права власності [6].

Справа «*Zehentner v. Austria*» (2009). ЄСПЛ визнав порушення з боку держави через реалізацію примусового стягнення, що позбавило особу житла. При цьому Суд зазначив, що право на захист активу виникає з моменту, коли дії державних або приватних суб'єктів

створюють реальну загрозу втрати майнового становища, навіть якщо на момент звернення до суду особа ще формально зберігає статус власника [5].

Справа «Broniowski v. Poland» (2004). У цій справі ЄСПЛ визнав, що держава не створила ефективного механізму для реалізації особою права власності на компенсацію. Водночас Суд підкреслив, що відсутність реальної можливості здійснити майнове право сама по собі є підставою для визнання виникнення права на захист [11].

Як українська, так і європейська практика однозначно свідчать: право на захист виникає з моменту, коли суб'єктивне право стає під загрозою, оспорується або порушується – незалежно від того, чи відбулося фактичне позбавлення особи права власності. Таким чином, правозастосовна практика дотримується принципу превентивності та своєчасності реагування на загрози правам особи, що відповідає загальновизнаним стандартам правової держави.

Підсумовуючи наведене, можна дійти висновку, що захист права власності виступає як самостійне суб'єктивне право, яке виникає з моменту фактичного порушення або оспорування правомочностей власника. Це право має активну правову природу, оскільки виявляється у відповідних діях уповноваженої особи, спрямованих на захист порушеного чи оспоруваного майнового інтересу.

Право на захист, таким чином, слід розглядати як нормативно встановлену можливість суб'єкта застосовувати передбачені законом або договором юридичні заходи правоохоронного характеру. Воно реалізується за допомогою певного набору правових способів (витребування майна, визнання права, відшкодування шкоди тощо), що слугують засобами досягнення правової мети – відновлення порушеного становища та нейтралізації негативних наслідків делікту.

Висновки. У результаті проведеного дослідження з'ясовано, що захист права приватної власності фізичних осіб є складною багатоко-

мпонентною правовою категорією, яка охоплює як матеріальні, так і процесуальні елементи, пов'язані із реалізацією, охороною та поновленням суб'єктивного майнового права. Право власності, будучи одним із базових елементів правового статусу особи, потребує не лише формального закріплення, а й ефективного механізму реалізації та захисту в умовах сучасної правової системи.

Захист суб'єктивного права власності не можна зводити виключно до судового реагування на його порушення. Він включає як реактивну фазу (звернення до суду або інших органів), так і превентивну фазу – реалізацію нормативних і фактичних механізмів, які унеможливають порушення ще до його настання. Охоронна та захисна функції у цій сфері тісно переплітаються, що потребує чіткого теоретичного та нормативного розмежування для уникнення плутанини у правозастосовній практиці.

Аналіз судової практики Верховного Суду України підтверджує, що право на захист виникає не лише з моменту безпосереднього порушення права, а й у разі його оспорування або створення загроз щодо можливості реалізації правомочностей власника. Такий підхід корелюється із практикою Європейського суду з прав людини, який неодноразово наголошував на позитивному обов'язку держави створити ефективну правову інфраструктуру для охорони та своєчасного захисту майнових прав (справи *Zehentner v. Austria*, *Pine Valley Developments Ltd v. Ireland*, *Broniowski v. Poland*).

Крім того, встановлено, що чинне цивільне законодавство України не забезпечує достатньої системності в закріпленні способів захисту права власності, що зумовлює нерідко суперечливу судову практику та правову невизначеність для учасників цивільного обігу. Проблемою залишається й відсутність чіткої диференціації між охороною права (як нормативно-превентивною складовою) та його захистом (як процесом юрисдикційного реагування), що призводить до подвійного

тлумачення одних і тих самих правових категорій.

У цьому контексті доцільною видається необхідність: кодифікаційного уточнення понять «правова охорона» і «правовий захист» у Цивільному кодексі України; розробки єдиної доктрини щодо моменту виникнення права на захист; розширення інструментів превентивного захисту в приватному праві, у т. ч. інституту самозахисту; гармонізації положень національного законодав-

ства з підходами ЄСПЛ, які визнають порушенням вже саму правову невизначеність або загрозу втрати права.

Таким чином, удосконалення механізмів захисту права приватної власності фізичних осіб вимагає не лише адаптації до європейських стандартів, але й оновлення внутрішньої правової доктрини, яка повинна враховувати комплексність правового регулювання, багаторівневість загроз та динаміку розвитку сучасного цивільного обігу.

Анотація

У статті здійснено комплексне дослідження теоретико-правових засад захисту права приватної власності фізичних осіб у сучасній правовій системі України. Обґрунтовано, що ефективний захист права власності виступає ключовим елементом механізму реалізації конституційних прав громадян та є важливою передумовою стабільності цивільного обороту. Розкрито зміст принципу недоторканності власності, закріпленого у вітчизняному законодавстві, та окреслено основні проблеми, що виникають у процесі правозастосування.

Автором проаналізовано співвідношення понять правової охорони та правового захисту, виокремлено підходи до їх розмежування в сучасній цивілістичній доктрині, розглянуто особливості виникнення права на захист та умови його реалізації. Значну увагу приділено аналізу практики Верховного Суду та Європейського суду з прав людини щодо моменту виникнення захисного механізму в контексті порушення або загрози порушення права власності. У статті зроблено висновок про необхідність удосконалення нормативної бази, зокрема систематизації способів захисту права власності та впровадження ефективних превентивних механізмів, здатних забезпечити реальний, а не декларативний характер реалізації майнових прав.

У межах дослідження запропоновано теоретичне розмежування понять правової охорони та правового захисту, підкреслено актуальність доктринальної уніфікації цих категорій, а також сформульовано підходи до визначення моменту виникнення права на захист.

Ключові слова: цивільне право, цивільне законодавство, цивільні правовідносини, фізичні особи, речові права, право власності, власність, право приватної власності, захист цивільних прав, захист права власності

Boichenko R.S. Topical issues in the protection of private property rights of individuals

Summary

The article provides a comprehensive study of the theoretical and legal foundations for the protection of private property rights of individuals in the modern legal system of Ukraine. It is argued that effective protection of property rights is a key element in the mechanism for exercising the constitutional rights of citizens and an important prerequisite for stability in civil transactions. The principle of inviolability of property enshrined in domestic legislation is revealed, and the main problems arising in the process of law enforcement are outlined.

The author analyzes the interrelation between the concepts of legal protection and legal defense, specifies approaches to their differentiation in contemporary civil law doctrine, and considers the peculiarities of the emergence of the right to defense and the conditions for its implementation. Significant attention is paid to the analysis of the practice of the Supreme Court and the European

Court of Human Rights regarding the emergence of a protective mechanism in the context of a violation or threat of violation of property rights. The article concludes that there is a need to improve the regulatory framework, in particular by systematizing the means of protecting property rights and introducing effective preventive mechanisms capable of ensuring the real, rather than declarative, nature of the exercise of property rights.

The study proposes a theoretical distinction between the concepts of legal protection and legal defense, emphasizes the relevance of doctrinal unification of these categories, and formulates approaches to determining the moment when the right to defense arises.

Key words: civil law, civil legislation, civil law relations, individuals, property rights, ownership rights, property, private property rights, protection of civil rights, protection of property rights

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-D0%B2%D1%80#Text>
2. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 р., № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>
3. Справа №640/29168/20 по адміністративному провадженні № К/9901/40681/21 19.01.2022р.: Постанова Верховного Суду України URL: https://protocol.ua/ua/postanova_kas_vp_vid_19_01_2022_roku_u_spravi_640_29168_20/
4. Постанова Верховного Суду України від 13.10. 2021 р. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/98297943>
5. Case of Zehentner v. Austria, The European Court of Human Rights 16 July 2009. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-93594>
6. Case of Pine Valley Developments Ltd and Others v. Ireland. The European Court of Human Rights 29 November 1991. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57711>
7. Право власності в Україні : навч. посіб. / О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова, О.А. Підпригора та ін. За заг. ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. К. : Юрінком Інтер, 2000. 816 с.
8. Спасибо-Фатєєва І. В. Право на захист у цивільному праві України. – Харків: Право, 2019.
9. Канзафарова І.С. Правова охорона як механізм гарантування цивільних прав. Часопис цивільного та господарського судочинства. – 2021. – №1.
10. Weinrib E. J. *Corrective Justice in Private Law*. – Oxford University Press, 2012; Zimmermann R. *The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition*. – Oxford University Press, 1996.
11. Case of Broniowski v. Poland. The European Court of Human Rights. 22 June 2004. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-61828>